

СЕЛИМИР РАДУЛОВИЋ

О РЕЧИ УРЕЗАНОЈ У КАМЕН

Уредништво Летописа: *Чини се да са развојем интјернетѡа и његовим ширењем ѡсѡјаје уочљиво да се књижевносѡ ѡлако сели на сајбер ѡросѡоре. Када је у ѡшњању ѡроза, ѡа селидба је довела је до насѡанка нових жанрова (ѡвѡшѡер ѡроза), нових начина ѡсања (инѡеракѡивна ѡроза) и чѡшања (хѡшѡексѡ), као и до нових комбинација чѡшања и ѡсања (фан-ѡроза). Да ли ће у ѡом ѡрелазу/селидби у нове, вирѡуелне ѡросѡоре ѡоезија осѡаѡи исѡа, или ће се, и у ком смеру, ѡромениѡи?*

Селимир Радуловић: Најнепосреднији одговор на ваш ѡокушај (експеримент!) да одгонетнете како ће ѡоезија изгледаѡи у временима која долазе, односно, да ли ће осѡаѡи исѡа или ће се (и у ком смеру) ѡромениѡи гласи – остаће, наравно, иста! Једнако као у јединственој архѡѡѡској сѡрукуѡури, која обједињује Даниѡеову архѡѡекѡонику и Раблеову дезинѡеѡрацију, без чијег разумевања и тумачења нема разумевања и тумачења поезије. Једнако као у Хомеровим, Овидијевим, Вергилијевим, Дантеовим, Шекспировим, Милтоновим, Хелдерлиновим и Рилкеовим песничким обасјањима. У делима ових вековечитих песничких парадигми находи се препознатљива онтолошка супстанца која одређује меру данашњег и будућег певања. Ми, нажалост, живимо у времену губљења ѡѡшѡе кулѡурне основе, па се стога догађа да се ширење контекста ка Старом и Новом Завету, Хомеру, Дантеу или Милтону сматра сумњивим (или јаловим), а удевање у контекст Борхеса или Ека обавезујућим и обогаћујућим. И у епохи свеквариѡељске ѡѡуларизације поезија је пена која нам омогућује да познамо да у животу постоји нешто више од оног што зовемо ѡросѡим живоѡним усѡехом, нека врста духовне надмоћи над сѡином јаловом ѡѡани у

сойс̄т̄веној души. Песничко надахнуће има ту моћ да, успостављањем новог поретка небеских знамења, обнови помало заборављену *душу свейта.* Песма је *ѣрасак љуѣнѣ* који омогућује *будној љуѣнѣ* да живи. Њена мера је неисказива. Помислите само колико је оскудно *живо ѣтрајање* у односу на трајање које је *с̄творено у ѣсми.* Хоћу рећи да је рад пера које пева, које хвата звук, и неми и чујни, хармонизован с *радошћу даха,* с веродостојном *срећом дисања.*

Можели бисмо рећи да је модерна ѣроза – ѣоѣтраѣа за немоѣћом ѣрозом. Сличан ѣуѣ је имала и модерна ѣоезија. Она је наст̄јојала да уѣоѣтреби ѣеснички маѣеријал који до ѣада није ѣос̄т̄јојао или коѣа ѣоезија ѣреѣходних времена није моѣла да савлада и ѣоѣт̄чини себи. Да ли савремена ѣоезија има шансе да ѣеснички савлада ѣраћу коју јој ѣружса савремени свейѣ (ѣроизводе кулѣурне индусѣрије, доминацију финансијскоѣ секѣора и Силицијумске долине, ѣосѣ-хуманизам и ѣосѣдемократију), или ће се сконценѣтрисаѣи на ѣо да оѣева оно ѣиѣо ѣраје?

Савлађивање *ѣраће* је, заправо, ѣено преименовање, преиначење. Савременом човеку и савременом свету је неопходна темељна обнова душе. Иако, у књизи која је написана за све и ни за кога, философ јунак, *ѣризивајући добри дух Исѣока,* вели да песници *сувише лажу* (иако је и сам песник), песнику је и данас дато, будући је ослоњен на вечноживо дрво, да домаши недостижно, чак и оно што у *срце човека* не стиже, да опева оно што траје. А како, најнепосредније, песма кроти *ѣраћу* коју јој нуди савремени свет? Лако. Један треперећи гест великог песника очас легитимизује меру Божанског у тек израслој травци или онај трен кад дрво, мразно, додиром оживи мили зрак сунчев!

Или, илустрације ради – како су савремену *ѣраћу* преименовали Грци и Римљани, Шекспир, Гете, Хелдерлин, Шели? Пођимо с краја. Фридрих Хелдерлин је, нема сумње песник песника. Али за мене је он, још од раних студентских дана, и оно што је Шели за Енглезе – песник над песницима. Ако се за Шелија може рећи да је песник *ваздуха и висине* и да калеидоскопска смена слика у његовом песништву чини јединствену *слику у ѣокреѣју,* онда је умесна реч да се у песништву Фридриха Хелдерлина, лако и крилато, материјализује поступак *ѣревазилажења мисли,* што је основни закон песничког света. Искуство срца, певајућег срца, и у његовим дужим и његовим краћим песмама, сведочи о живом присуству светоотачке традиције, уз чију помоћ је увећавао скривену дубину оног о чему је певао. Иван Александрович Иљин вели – стихови се не могу склапати *мишљу,* већ угарцима *ѣевајуће ваѣре.* Зар не

мислите да ћемо те у^гарке и ту ^йевајућу ва^йиру тражити и препознавати и кроз две или три хиљаде година? Зар не мислите да ће и тада овај ^йесник врхова, односно ^йесник уздизања бити мера ^{ле}йа у ^{Бо}џа, мера природних цветова језика и свежег ваздуха имагинације!? И да се ново, невино-рађајуће, сунце, које се, у сликама меланхолично-лирске непосредности, очински надноси над нас, неће надносити и над будућим песничким нараштајима?

А шта да кажемо о апостолу Павлу или ^{бо}џо^йокрену^йом славују, Светом Јовану Златоустом, о Исааку Сирину? Зар њихови једри (песнички) плодови не блаже и не насићују свака уста – и данас. Савремени су јер су истинити и човекољубиви, јер су стигли до краја, јер су познали оно што је неизразиво и не^йрис^йу^йно, улазећи у нас, сачињавајући запис најдубље и не^йохођене ^{об}лас^йти ^{на}ще. Или о старцу Порфирију, ^{све}й^{ло}ј ^йроја^{ви} ис^йине и у^йшехе, који се упокојио крајем 20. века, а његовом сведочанству да Христос не прима не^ой^есане ^{ду}ще и да је неопходно ^йос^йа^йи^й ^йесник да би ^йос^йао ^{хри}щ^анин!

Пишући свој ^йолемички ^йекс^й о ^йесничкој линији од Поа до Валерија, Т. С. Елио^й је ^йредсказао да линија ^йоезије коју одликује радикална ^йое^йичка самосвес^й, оличена у ^{чи}с^йој/^айсолу^йној ^йоезији, након Валерија „више не може да буде од какве корис^йти будућим ^йесницима”. У ^{сли}чном кључу мо^{гу}ће је ^йос^йави^йи ^йи^йање о корис^йти од елио^йовске линије у ^йоезији. Да ли ^йое^йичка самосвес^й и ^йрадиција у елио^йовском смислу ^йе речи, јесу, још увек, од корис^йти ^йос^й-^йос^ймодерним ^йесницима?

Од елио^йовске линије у ^йоезији, можда, нема велике користи данас – у будућности ће је, можда, бити још мање. Али ^йесничка самосвес^й и традиција, у елио^йовском смислу речи, драгоцени су савременом песничком нараштају. Тако ће, можда, бити и у будућности. Он је један од оних песника који је указивао на изазове и могућности и отварао нове видике за песму и за песнике. Али, можда, није један од оних хиљадугодишњих храстова у чијем хладу савремени и будући песник изналази меру истинског певања. А да ли је баш тако? Сетимо се речи Авве Доротеја – ујутру испитују себе како си провео ноћ, а увече како си провео дан!

Један од лај^ймо^йива размишљања о ^йоезији јес^йе смањивање броја ^{чи}шалаца, или бар ^{чи}шалаца ^щи^ам^йаних збирки ^йоезије. ^Ши^а је разлог овом ^йренду и да ли он и на који начин ^йоврајно делује на ^сй^арање ^йоезије?

Свако од нас има утиснут жиг унутрашњег фарисеја који га тера у прелест. Кушач је кушач! Он, слева и здесна, напада Христову војску, па ако, гдекад, падне не треба га призивати. Ако кушач надвлада, онда је светлост тама, а тама светлост бива. Између истине и неистине, правде и неправде, бришу се разлике. Зар се исто не каже и у књизи која је написана да би се обеснажио један свет, а она је, заправо, слика стања свести другог света – у Орвеловој 1984. Зар онај незвани, с репом, роговима, црним крилима и подругливим смехом не запоседа и мозак Винстона Смита и тера га у *два минути мржње*, када почињу да *ћрну зуби* и *коси реце се длаке на пошљку*. Зар савремени свет, без остатка, не оверава идеју *полицеје мисли* Океаније – да је *раи мир*, да је *слобода ројсиво*, да је *незнање моћ*? Ђавола смо се ослободили, вели Гете, али је остао зао дух. Озонске рупе, киселе кише, загађене воде, трговина дрогом, смрћу, луде краве, човек-као-број, човек-као-страх – је ли то довољно аргумената који сведоче о владајућем поретку пропадљивости?

Укратко – проблем смањивања броја читалаца није проблем песме и песника, већ проблем дехристијанизације и дехуманизације човека, проблем посрнулог, метежног и дремљивог света. Не постоји бивши и савремени човек, бивши и савремени свет, већ истинити и лажни човек, истинити и лажни свет! У лажном свету столује лажни човек! А лажни човек, у лажном свету, клања се лажној песми. И то је наш савремени и српски и европски наратив. Ако хришћански мислимо наша је дужност да волимо једни друге. Не каже се без разлога – ко је љубав остварио читав је закон извршио. Али погледајмо око себе, па пронађимо макар једног човека који не живи за себе него за другога, проналазећи тако себе у Оном који је *све и све љреукрасио*. Да ли је савремени српски (и европски) човек другог десетлећа 21. века такав? И да ли самољубив човек може бити братољубив човек? Проверимо, надаље, да ли се клонимо језика зла, да ли волимо непријатеље као пријатеље и прихватимо прекоре као похвале? Да ли, већма, волимо сиромаштво од богатства? Када се суочи с овим питањима, савремени српски (и европски) човек суочиће се с мртвацем у себи. И завапиће – Господе, *сѝаси нас, ѝоѝибосмо!*

Једна од најјачих метафора књижевности је одломак из Књиге о Јову у којој Јов каже: „О кад би се написале ријечи моје! кад би се сѝавиле у књиѝу! Писаљком ѝвозденом и оловом на камену за вјечни сѝомен кад би се урезале!” Да ли савремени ѝесник још увек ѝежи да исѝисује речи урезане у камен, или се мири са судбином да је оно ѝѝио заѝисује ближе ѝисању ѝранчицом ѝо ѝеску?

Песма је реч *урезана у камен*, за *вечни сјомен*, јединствено јасновиђење које се кристалише у бури надахнућа. Проблем је у томе што је, нажалост, у савременом српском (и европском) песништву, о чему сам (у више наврата) писао, мало истинских мајстора-певача, који су *прошли седам сјейена мудроси*, ретких (изабраних), обогачених искуством мита, песничком снагом и смислом за ризницу старих стихова. Да је тако оверава и чињеница да, можда најупорније, та реч *урезана у камену*, за *вечни сјомен*, опомиње савременог човека да је, властитим хировима, довео до пропасти себе и сав живи свет, односно да је кућу *окренуо наопако*. Она настаје иза завесе савременог света који не зна за узрастање бића. У томе је њена снага – та реч *урезана у камену*, за *вечни сјомен*, нека је врста теофаније, будући да зрачи *незалазном милошћу* и побеђују *сваку жалоси*!

Свако се сећа на време и на време хвали Господа. Тако је и с песницима. Лепота се спушта озго, а песма, као и људска душа, сија изнутра и огледало је славе Његове. Истински савремени песник је велики приговор савременом човеку, окренутом, без остатка, ка *видљивом*, ка *ошкривеном*. Он заборавља да су сви дарови које има, *унуштрашњи* и *сјољни*, *видљиви* и *невидљиви*, Божји дарови, а не наши. Ако хоће да се приближи луци спасења савремени човек мора, као и истински песник, да се суочи са значењима која се налазе иза двери *невидљиво*. Јер, од тих скривено-склоњених значења зависи судбина савременог света и савременог човека. Сетимо се шта пише у *Јеванђељу њо Луки* (24, 31) – чим су га препозали, на путу за Емаус, *Њега несјаде*! Поставши *невидљив*, пошто су га познали, Он, заувек, остаје са својим ученицима – на *невидљив* начин бива виђен!

СЕЛИМИР РАДУЛОВИЋ

СЕНКА ОСМОГ ЕОНА

*Тиховаӣе̄љима
џӣо вӣше мо̄љаху
не̄го дисаху*

- Још̄ ӣружаше се и миришаше дивни дах ӣролећа,
Па разбуђен, бодар,
Мерих лис̄ӣ сваки, џӣо, за дана земаљских,
Уз зрак с̄ӣсаваше сунчев.* 5
- Као у доба дечачко, џӣо, налик сну,
У ӣрен оде, ѿа све, у мислима
Касним, у срцу се радовах свом,
Иако знавах да ѿӯ ѓде ми
Диш̄емо дрӯгӣ ће дисаӣӣ људи
И дух окреӣни* 10
- Смениӣӣ врлину ревну.
Тад, блажен, с̄ӣознав невоље своје,
Од Гос̄ӣода ӣреузех дар суђени,
Па се, не на̄глећ', да ѓрех не ѿочиним,
У анђеоском зборећи збору, ӣредах сунцу,* 15
- Ш̄ӣо рађаше се у мени,
Клонећ' се злих, јер, с добрим се
Дружећ', знао сам да реч злу
Веӣрови зли носе.*
- Са џӣӣаӣом ӣас̄ӣирским, ал' као муза* 20
- Заложом, ӣрејерећ' у виру брзом,
Похрлих ка свеӣлос̄ӣи, јуӣтарњој,
Па још̄ ойоро ѿош̄екну вино,
Бујицом речи ӣрикривах разум начеӣи.
Уз нежни додир лахора, нежно̄,* 25
- 107

Именовах цвећ̄и сваки,
 Пӣӣајућ' да л' од ѿо̄ ризница
 Очева ѿунија бива.

И чӣња̄ше се да, ѓа̄зећ' сенку, немирну, 30
 У руци држах и ѿоч̄ӣак и крај,
 Јер на̄јавих све̄ӣло ѿӣо ѿро̄цара
 Неба лице и, очима мно̄гим,
 Јӯшар̄њу мо̄ӣрих звезду. И ѓорех,
 Па ѿродимих, као ѿрава, ужӯшела,
 И у седу се косу оденух, ал' с надом 35
 Да, смр̄ӣан, бесмр̄ӣном ходам с̄ӣазом.
 За осмо̄ еона, јо̄ц̄ неро̄ђен,
 С ѿвезом ѿреко очију, без сна,
 Од с̄ӣре̄ӣње до с̄ӣре̄ӣње, држећ' се
 С̄ӣазе муза, за ваздухом жӯђах, 40
 Па се, у с̄ӣра̄ху, с̄ӣра̄хом, изнова ра̄ђах.
 Јер сӯӣра јуче бе̄ше, а јуче, кружећ',
 Сад сӯӣра, неизвесно, бива.
 Ако не ѿбед̄ӣц̄, дӯшо моја,
 Заус̄ӣих, на невоље не мислећ', 45
 Пус̄ӣим се заносећ' сном, не ѿӯѓуј!
 Не часећ' часа, за борбу се
 С̄ӣремај. И не одс̄ӣӯјај, ни ѿред
 Облаком, олӯјним, знаком но̄ћним,
 Ни ѿред др̄е̄межом ѿе̄ц̄ким, 50
 Мећ' сенкама, кад дан и ноћ бивају једно.
 Тад не с̄ӣӣцавах срце своје,
 Већ му се ѿредах. И нӣӣӣа дрӯго
 Нӣӣӣӣ чух, нӣӣӣӣ видех.
 Не одс̄ӣӯјај, дӯшо моја, крени, 60
 Крочи ѿреко, ѿо̄ӣом се вра̄ӣи.
 Јер, ѿӯ ѓде се баца семе, ѿрео̄ӣасно,
 С̄ӣасава и ѿлод род̄љиви, с̄ӣасоносни!
 И ѿако се ѿӣри језика, немо̄ѓа, ѿев
 И реч, ѿев̄љива, о̄ӣвара као цвећ̄и. 65
 И док се ѓодина насла̄ња̄ше
 На ѓодину, а ѿролеће кӯӣља̄ше
 Снежно-бело иверје, ѿӣи, у чуду,
 Обара̄ш ѿо̄глед и у ѓенију с̄ӣасалом, 70
 У ла̄ӣӣӣ вечној, ѓде дӣше све̄ӣлос̄ӣӣ
 Зрак, ѿрес̄ӣаје сећање на лӣц̄ӣће,
 Увело, ве̄шар, ѿуробне ка̄ӣи
 Кӣше, у мисли ѿрисној,

У речи <u>ц</u> ӣт̄о се диза <u>щ</u> е и <u>п</u> ада <u>щ</u> е, У радосној <u>п</u> есми ду <u>щ</u> е, Тек суза која, ненадно-за <u>и</u> грана, Превари око. А сви <u>з</u> ласници Оца И сви звуци <u>ц</u> ӣт̄о долаза <u>ху</u> Од Све <u>т</u> и <u>е</u> лире и моли <u>т</u> и <u>в</u> е Све <u>т</u> и <u>е</u> И у надахну <u>ће</u> одевен мирни и све <u>т</u> и <u>л</u> и Весник. И радос <u>т</u> ӣ неба, <u>ц</u> ӣт̄о се, Ки <u>щ</u> ом суза, ули у мене, И ве <u>д</u> ра <u>п</u> лав <u>е</u> ӣ, <u>ц</u> ӣт̄о се <u>с</u> и <u>у</u> и <u>ш</u> та <u>щ</u> е Оз <u>г</u> о, нежно нас додиру <u>ју</u> ћ', Све, све, као једно у свему, Јави да бе <u>ж</u> ах у милос <u>т</u> ӣи Оца И да из срца к <u>ћ</u> ери <u>њ</u> е <u>ж</u> ове У срце <u>њ</u> е <u>ж</u> ово хи <u>т</u> а <u>х</u> . И у мир <u>п</u> реобразни. У <u>с</u> и <u>ш</u> њу <u>ћ</u> ' се на бре <u>г</u> , с изданцима красним, Обраслим маховином, див <u>љ</u> ом, И мно <u>щ</u> и <u>в</u> ом ви <u>ј</u> у <u>ж</u> авих кори <u>т</u> а, Речних, ка оном <u>ц</u> ӣт̄о указа се Оку, у милом нару <u>ч</u> ју Оче <u>в</u> ом, Кре <u>ћ</u> у <u>ћ</u> ' се <u>п</u> ро <u>щ</u> лим, Ку <u>й</u> е <u>ћ</u> ', <u>з</u> де који, лис <u>т</u> ӣ, заос <u>т</u> али – С <u>т</u> а <u>ј</u> а <u>х</u> на вр <u>ху</u> , не зна <u>ју</u> ћ' Какав дан сви <u>ш</u> та <u>щ</u> е. А кад се из сна, о <u>и</u> ц <u>ј</u> ен зраком Небеским, <u>п</u> р <u>г</u> о <u>х</u> , у уснама осе <u>т</u> и <u>х</u> Песме ми крила <u>ш</u> е да <u>х</u> . И видех да зем <u>ља</u> бу <u>ја</u> , зеленом Ки <u>ш</u> е <u>ћ</u> ' се <u>п</u> равом, и да ли <u>ш</u> е, На дрве <u>ћу</u> , радосни <u>з</u> лас <u>п</u> у <u>ш</u> та. Занемех <u>п</u> ред нежним лис <u>т</u> и <u>в</u> има Руже, <u>ц</u> ӣт̄о зби <u>ја</u> ју се у <u>г</u> рму, Пре <u>н</u> е <u>г</u> о расу <u>ш</u> и буду. Као и у <u>г</u> л <u>е</u> в <u>љ</u> е, кад у <u>п</u> е <u>т</u> е се сели. Тад језик нес <u>т</u> а и очима не видех ни <u>ш</u> та. Ах! време, <u>ц</u> ӣт̄о да <u>ј</u> еш и узима <u>ш</u> , Сна <u>ж</u> е <u>ћ</u> ' и сла <u>б</u> е <u>ћ</u> ' дело сво <u>је</u> . Пред <u>п</u> риродом <u>п</u> у <u>ћ</u> ин, Небеснику Тер <u>е</u> и <u>а</u> н, син клонули, у сиви се Смес <u>т</u> и <u>х</u> <u>љ</u> удски дан, Не <u>п</u> ра <u>ж</u> е <u>ћ</u> ' велико у малом. Ода <u>г</u> нав, од себе, и с <u>т</u> и <u>д</u> и час <u>т</u> ӣ, О <u>й</u> ко <u>љ</u> ен <u>п</u> сима, знао сам да ду <u>ш</u> и	75 80 85 90 95 100 105 110 115
---	--

Грешној, на крају, рачун намирен бива,
 Па се шело у смрџни одеваще ѿрах.
 Сѣрмом се сѣушѣјајућ' сѣазом,
 Док облаци ѿролазаху небом, 120
 Слеђах камења и корења ѿраѣ.
 И не ѿожелех крика.
 А небо се, у иѣри зрака, сунчевих,
 Обнови. И у свейу, малом, који се,
 Као божур, оѣвараще, нађох сламку велику. 125
 Тад оскудну заложих ваѣру,
 Верујућ' да још живим
 И да се сан не ѿрекида.
 И у душци видех да леѣ лейѣѣира,
 Блисѣавоѣ, сад бесмрѣни леѣ бива. 130